

**2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasini
Inson qadrini ulug‘lash va faol mahalla yili”da
amalga oshirishga oid Davlat dasturida belgilangan chora-tadbirlar ijrosi to‘g‘risida
TAHLILIY MA’LUMOT**

01.11.2022y.

**MILLIY IQTISODIYOTNI JADAL RIVOJLANTIRISH VA YUQORI O‘SISH
SUR‘ATLARINI TA‘MINLASH**

Dasturning 22-maqсадida: Milliy iqtisodiyot barqarorligini ta‘minlash va yalpi ichki mahsulotda sanoat ulushini oshirishga qaratilgan sanoat siyosatini davom ettirib, sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini 1,4 barobar oshirish belgilangan.

Shuningdek, 76-bandida Mis sanoati klasterini tashkil etish orqali mis va boshqa mahsulotlar ishlab chiqarish hajmini **2 barobar ko‘paytirish hamda 8 mlrd AQSH dollarlik mahsulot ishlab chiqarish belgilangan.**

1. **“Xomashyodan tayyor mahsulotgacha”** bo‘lgan ko‘p pog‘onali qo‘shilgan qiymat zanjirlarini yaratishga qaratilgan **Mis sanoati klasterini rivojlantirish konsepsiyasini** xorijiy konsultantlar bilan birgalikda ishlab chiqish ko‘zda tutilgan.

Bunda:

- **2022-2026 yillarda** mis xom ashyosidan yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishning to‘liq tsikli va texnologik zanjirini yaratish bo‘yicha **“yo‘l xaritasi”**ni ishlab chiqishni;
- mis va nodir metallar asosida yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulot ishlab chiqarish zanjirini yaratish bo‘yicha **2022-2026 yillarga** mo‘ljallangan istiqbolli loyihalar **manzilli dasturini** qabul qilishni;
- mis sanoati klasteri ishtirokchilari uchun **muhandislik-kommunikatsiya va yo‘l-transport infratuzilmasini** yaratishni nazarda tutish.

Bugungi kunda Vazirlar Mahkamasi tomonidan “HATCH” (Kanada) kompaniyasi dasturini ishlab chiqish bo‘yicha shartnoma imzolashga rozilik olindi. “HATCH” (Kanada) kompanisi tomonidan uch tomonlama shartnoma imzolandi. Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni rivojlantirish vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Respublikasida mis sanoati klasterini tashkil etish va rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risida”gi qarori loyihasi (ID-65186) “Olmaliq KMK” AJ tomonidan ko‘rib chiqildi va tegishli takliflar kiritildi.

2. **2022-2026 yillarda kon-metallurgiya mashinalari, texnikalari va uskunalarning** yangi turlarini ishlab chiqarishni rivojlantirish dasturini ishlab chiqish maqsadida, “HATCH” (Kanada) kompanisi tomonidan uch tomonlama shartnoma imzolandi.

Bunda, “Navoiy KMK” AJ va “Olmaliq KMK” AJ **mashinasozlik zavodlari** negizida kon-metallurgiya mashinalari, texnikalari va uskunalarini ishlab chiqarishni joriy etish va mahsulot turlarini kengaytirish, mahalliyashtirish **darajasini oshirish** hamda ular uchun **zarur jihozlar va butlovchi qismlarni** ishlab chiqarishni tashkil etish bo‘yicha loyihalarni amalga oshirishni nazarda tutilgan.

Kelgusi besh yilda kon-metallurgiya mashinalari va ularning jihozlari, texnikalari va uskunalarning yangi turlarini ishlab chiqarishni o‘zlashtirish dasturiga “Olmaliq KMK” AJ tomonidan “HATCH” konsalting kompaniyasi tavsiyalari asosida ishlab chiqilgan taklif va taqdimot materiallar tayyorlandi. Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi tomonidan Vazirlar Mahkamasiing **“Kon-metallurgiya mashinalari, texnikalari va**

uskunalarining yangi turlarini ishlab chiqarishni rivojlantirish dasturini tasdiqlash to'g'risida”gi qarori loyihasi (ID-64091) ishlab chiqildi va “Olmaliq KMK” AJ tomonidan loyiha o'rganib chiqilib, e'tirozlarsiz kelishilgan.

Yangi mashinasozlik zavodini qurish uchun **texnik-iqtisodiy asoslarini** (TIA) ishlab chiqishga “O'zog'irsanoatloyiha” AJ bilan hamda **muxandislik va geologik** tadqiqotlar olib borish ishlari uchun “GAZ INTER SERVICE” MCHJ bilan shartnomalar imzolangan.

3. Kon-metallurgiya sanoati sohasida **ekologik talablar** va atrof-muhit **muhofazasi me'yorlarini** xalqaro standartlar asosida belgilash dasturini ishlab chiqish maqsadida, Vazirlar Mahkamasi qarori loyihasini ishlab chiqish bo'yicha “Olmaliq KMK” AJ tomonidan ishchi guruhga mas'ul xodim birlashtirilib, 2021 yilning 14-18 fevral kunlari ishchi guruh tomonidan “Kon-metallurgiya sanoati sohasida ekologik talablar va atrof-muhit muhofazasi me'yorlarini xalqaro standartlar asosida belgilash” dasturi loyihasi ishlab chiqildi.

Vazirlar Mahkamasiing “**Kon-metallurgiya sanoati sohasida ekologik talablar va atrof-muhit muhofazasi me'yorlarini xalqaro standartlar asosida belgilash chora-tadbirlari to'g'risida**” 2022 yil 25 avgustdagi 474-son qarori qabul qilindi.

Kon-metallurgiya sanoati sohasida ekologik talablar va atrof-muhit muhofazasi me'yorlarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish maqsadida 22 ta xorijiy ekologik standartlar (qo'llanmalar) davlat tiliga tarjima qilindi va standartlar agentligi tomonidan o'rnatilgan tartibda ro'yxatdan o'tgazilib amaliy tadbiq qilinmoqda.

“Olmaliq KMK AJ tarkibiy bo'linmalarida **ISO 14001** xalqaro YeMS standarti talablariga muvofiq atrof-muhitni boshqarish tizimini ishlab chiqish joriy etish, o'qitish va sertifikatlashgacha qo'llab quvvatlash” konsalting xizmatlarini ko'rsatish uchun 2022 yil 18 maydagi tanlov bayoniga muvofiq “ARK Systems Lab” kompaniyasi g'olib etib tanlandi. Konsalting xizmatlarini ko'rsatish va xujjatlarni xalqaro ekologik menedjment talablariga muvofiqlashtirish bo'yicha amaliy ishlar olib borilmoqda.

Joriy yilning 3 oktyabridan 30 oktyabriga qadar EMT joriy etish borasida kombinatning o'quv markazida seminar trening tashkil qilingan.

10 oktyabrdan 26 oktyabrga qadar xalqaro ekologik menedjment tizimiga muvofiqlikni aniqlash borasida ichki audit o'tkazish to'g'risida OKMK farmoyishi tayyorlanmoqda.

4. Mis sanoati klasteri uchun kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash, ularning malakasini oshirish hamda sohada tajriba-konstruktorlik va ilmiy izlanishlar ko'lamini kengaytirish dasturini ishlab chiqish. Bunda:

- mis klasterining kadrlarga bo'lgan ehtiyojidan va zamonaviy kasb yo'nalishlaridan kelib chiqqan holda **elektrotexnika, elektronika, dastgohsozlik, mashinasozlik, metallurgiya, materialshunoslik, “yashil texnologiyalar”, robototexnika**, yarim o'tkazgichlar fizikasi bo'yicha yangi ta'lim yo'nalishlarida kadrlar tayyorlashni kengaytirishni;
- **muhandis, texnik** va boshqa o'rta bo'g'in ishchi-xodimlarni tayyorlash bo'yicha **professional ta'lim** o'quv dasturlarini amaliyot bilan uzviy bog'liqlikda joriy etishni;
- mis klasteri faoliyatiga bog'liq ilmiy-tadqiqot ishlari yo'nalishlari asosida **maqsadli davlat buyurtmasi portfelini** shakllantirishni nazarda tutish.

Dastur loyihasini ishlab chiqish bo'yicha shakllantirilayotgan ishchi guruhga “Olmaliq KMK” AJ tomonidan mas'ul xodimlar nomzodi Davlat geologiya qo'mitasiga yuborildi.

Geologiya va mineral resurslar qo‘mitasi tomonidan “Mis sanoati klasteri uchun kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash, ularning malakasini oshirish hamda sohada tajriba-konstruktorlik va ilmiy izlanishlar ko‘lamini kengaytirish bo‘yicha chora-tadbirlar” Dasturi loyihasi ishlab chiqildi, “Olmaliq KMK” AJ tomonidan kelishildi.

“Mis sanoati klasteri uchun kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash, ularning malakasini oshirish hamda sohada tajriba-konstruktorlik va ilmiy izlanishlar ko‘lamini kengaytirish bo‘yicha chora-tadbirlar” Dasturi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlandi. Dastur doirasida ilmiy izlanishlarni ko‘lamini kengaytirish maqsadida “Mis sanoati klasteri uchun kadrlar tayyorlash to‘g‘risida” ichki buyruq qabul qilindi.

Uning 77-bandida Metallurgiya sohasida yirik investitsiya loyihalarini amalga oshirish belgilangan bo‘lib, bunda “**Olmaliq KMK**” AJ konlari negizida rangli va qimmatbaho metallar ishlab chiqarishni kengaytirishning **I-bosqichi** (“Yoshlik **I** konini o‘zlashtirish”) investitsiya loyihasi amalga oshirish orqali:

- quvvati **60 mln tonnaga** teng **3-son mis boyitish fabrikasini** qurish va **2024 yilda** ishga tushirish;
- **2025 yilda** yangi metallurgiya obektlarini foydalanishga topshirish evaziga “Olmaliq KMK” AJ ishlab chiqarish hajmini **mis katodi** bo‘yicha **300 ming tonnaga** va **oltin** bo‘yicha **30,1 tonnaga** yetkazish.

“Olmaliq KMK” AJ konlari negizida rangli va qimmatbaho metallar ishlab chiqarishni kengaytirishning yangi konsepsiyasi va investitsiya loyihalarini amalga oshirishning chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori loyihasi ishlab chiqildi hamda 2022 yil 18 mart kuni Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini ishlab chiqish va kelishishning yagona elektron tizimiga “project.gov.uz”ga joylashtirildi (*ID-58756*). Qaror loyihasi o‘rnatilgan tartibda tasdiqlash uchun Vazirlar Mahkamasiga kiritildi.

Ushbu qaror loyihasi bilan “Olmaliq KMK” AJ konlari negizida rangli va qimmatbaho metallar ishlab chiqarishni kengaytirishning yangi konsepsiyasi” 3 bosqichda amalga oshirish taklif qilinmoqda, ya‘ni:

1-bosqichda (2020-2024 yillarda) – yiliga 60 mln tonna ma‘dan qazib olish quvvatiga ega bo‘lgan “Yoshlik I” tog‘-kon kompleksi barpo etiladi hamda yiliga 60 mln tonna ma‘danni qayta ishlash imkoniyatiga ega bo‘lgan 3-Misni boyitish fabrikasi, mis eritish quvvatlari va mis boyitish jarayonida hosil bo‘ladigan qoldiqlarni saqlash obyekti quriladi;

2-bosqichda (2022-2026 yillarda) – “Yoshlik I” va “Qalmoqqir” konlarining birlashgan kareridan ma‘dan qazib olishni yillik 160 mln tonnaga yetkazish uchun ishlar bajariladi hamda yiliga 60,0 mln tonna ma‘danni qayta ishlash imkoniyatiga ega bo‘lgan yangi 4-Misni boyitish fabrikasi, mis eritish quvvatlari va mis boyitish jarayonida hosil bo‘ladigan qoldiqlarni saqlash obyekti quriladi;

3-bosqichda (2024-2028 yillarda) – “Yoshlik I” va “Qalmoqqir” konlarining birlashgan kareridan ma‘dan qazib olishni yillik 200-220 mln tonnaga yetkazish uchun ishlar bajariladi hamda yiliga 40-60 mln tonna ma‘danni qayta ishlash imkoniyatiga ega bo‘lgan yangi 5-Misni boyitish fabrikasi, mis eritish quvvatlari va mis boyitish jarayonida hosil bo‘ladigan qoldiqlarni saqlash obyekti quriladi.

Mazkur chora-tadbirlarning amalga oshirish natijasida 2028 yilga kelib jami 230 mln tonnagacha ma‘danni qayta ishlashga erishiladi va mis ishlab chiqarish hajmi 500 ming tonnagacha, oltin – 50 tonnagacha va kumush – 280 tonnagacha yetkazishga erishiladi.

Mis va ruhni chuqur qayta ishlash evaziga yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulot turlarini ko‘paytirish, mis va rux asosida qotishmalardan tasma, folga, sim va h.k. - **10 ming tonna**, mis kukuni - **2 ming tonnaga yetkaziladi**.

Iqtisodiy taraqqiyot va kambagallikni qisqartirish vazirligi, Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi va Tashqi iqtisodiy faoliyat Milliy banki bilan kelishildi va “Olmaliq KMK” AJ 2022-2025 yillarda Angren quvur zavodining rivojlanish dasturi” Vazirlar Mahkamasiga kiritildi.

“Olmaliq KMK” AJ mis va ruhni chuqur qayta ishlash evaziga yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulot turlarini ko‘paytirish amaliy chora-tadbirlar” Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlandi.

Noyob metallarni chuqur qayta ishlash orqali qo‘shilgan qiymatli mahsulot turlarini ko‘paytirish bo‘yicha molibden o‘ta toza tuzlaridan **150 tonna** metall, maxsus qattiq qotishmalar - **18,5 tonna**.

Nodir metallar va qotishmalar ishlab chiqarish bo‘yicha ilmiy-ishlab chiqarish birlashmasini 2022-2024 yillarda yillarda rivojlantirish va yangi mahsulotlarni o‘zlashtirish” dasturi bo‘yicha takliflar O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi tomonidan ma’qullandi. Dastur doirasida loyihalarni amalga oshirish bo‘yicha batafsil **tarmoq jadvali** ishlab chiqildi va tasdiqlandi. Germaniyaning “Falk Porsche Technik GmbH” kompaniyasi bilan hamkorlikda umumiy qiymati 19,0 mln. dollarlik 4 ta loyihani to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilgan holda amalga oshirish uchun muzokaralar olib borilmoqda.

“Olmaliq KMK” aksiyadorlik jamiyatida mis va ruhni chuqur qayta ishlash evaziga yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulot turlarini ko‘paytirish amaliy chora-tadbirlar” Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlandi.

Vazirlar Mahkamasining “2022-2026 yillarda “Olmaliq KMK” aksiyadorlik jamiyatining “Nodir metallar va qattiq qotishmalar ishlab chiqarish” ilmiy-ishlab chiqarish birlashmasini rivojlantirish dasturi to‘g‘risida” 2022 yil 25 avgustdagi 473-son qarori qabul qilindi.

Dasturning 24-maq sadda Iqtisodiyotni elektr energiyasi bilan uzluksiz ta’minlash hamda “Yashil iqtisodiyot” texnologiyalarini barcha sohalarga faol joriy etish, iqtisodiyotning energiya samaradorligini 20 foizga oshirish belgilangan.

Uning 99-bandida Iqtisodiyot tarmoqlarining havoga chiqariladigan zararli gazlar hajmini bir birlik yalpi ichki mahsulot hisobida *20 foizga qisqartirish belgilangan.*

1. Yangi ishga tushirilayotgan **ishlab chiqarish korxonasi va tashkilotlarda** ifloslantiruvchi manbalarida samaradorligi **99,5 foizdan kam bo‘lmagan chang va gaz tozalash o‘rnatishni tashkil qilish.**

Rejalashtirilgan rekonstruksiya ishlari yuzasidan texnik loyixalar ishlab chiqilmoqda.

Sulfat kislota ishlab chiqarish xajmini bosqichma bosqich (SK-6, SK-5) orttirib borish orqali atmosferaga chiquvchi SO₂ oksid gazini joriy 173,2 ming tonnadan 13,0 ming tonnaga qisqartirish ko‘zda tutilgan. Obyektlarni ishga tushirish muddati 2022-2025 yillar.

Mis eritish tizimini kengaytirish va ishlab chiqarish xajmini oshirishga qaratilgan istiqbolli loyihalarda atmosferaga ta’siri kam bo‘lgan flash smit, flash convertor texnologiyalar tanlanmoqda.

2. Xavflilik darajasi yuqori va oʻrta boʻlgan metallurgiya, yogʻ-moy, energetika va qurilish materiallarini ishlab chiqaruvchi **24ta** yirik korxonalarda samaradorligi **95 foiz**dan kam boʻlgan **144 ta** chang-gaz tozalash uskunalari oʻrnatiladi.

Oʻzbekiston Respublikasi Bazirlar Mahkamasi tomonidan “OKMK” AJga tegishli loyihalar (*105, 157-bandlar*) belgilangan “Oʻzbekiston Respublikasidagi yirik sanoat korxonalarida chang-gazlarni tutib qolish samaradorligini yanada oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar dasturi” tasdiqlandi.

“Elektrotexbutlash-servis” MCHJ tomonidan “Olmaliq KMK” AJ ning Mis boyitish fabrikasida mavjud boʻlgan chang tozalash uskunalarni zamon talabiga mos keluvchi yangi aspiratsiya tizimlarini oʻrnatish loyiha hujjatlari ishlab chiqildi.

Bugungi kunda Loyiha asosida 17 dona aspiratsiya tizimi uskunalari xaridi amalga oshirildi.

Barcha loyiha asosida yangilanayotgan Aspiratsiya tizimlarini ishlash samaradorligini **99,5 foizni tashkil etadi**.

3. Atmosfera havosiga taʼsir xavfi integratsiya qilish yuqori boʻlgan **44 ta** sanoat korxonalarining atmosferani ifloslantiruvchi **50 ta** ustuvor manbalarida avtomatik stansiyalar, ularga tutash hududlarda **12 ta** stasionar kuzatuv punktlarini oʻrnatish va **Yagona geoaxborot maʼlumotlar bazasiga** integratsiya qilish.

Oʻzbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish davlat qoʻmitasi bilan kelishilgan holda atmosfera havosini ifloslantiruvchi manbalaridan namunalar olish va tahlil qilish boʻyicha avtomatik stansiyasi tajriba tariqasida oʻrnatish Mis eritish zavodining SK-4 sulfat kislota tsexi belgilab olindi va maʼlumotlarni integratsiya qilish dasturi ishlab chiqildi.

“Olmaliq KMK” AJ Mis eritish zavodi SK-4 sulfat kislota tsexiga SO₂, PM ingredientlarni tahlil qiluvchi 1 ta “Siemens” (Germaniya) avtomatik stantsiya oʻrnatildi va maʼlumotlarni ekologiya qoʻmitasining yagona geoaxborot bazasiga integratsiyasi qilindi.

4. Tabiiy suv havzalariga yoki joy relefiga oqovalar tashlovchi yirik sanoat korxonalarida **76ta lokal oqova tozalash inshootlarini** qurish va mavjudlarini modernizatsiya qilish.

“Olmaliq KMK” AJ da mavjud suv tozalash inshootlarini samaradorligini oshirish yuzasidan chora tadbirlar rejasi ishlab chiqildi. Mis eritish zavodi sulfat kislota tsexi ishqorli suvlarini tozalash inshooti quyqa toʻplash xovuzi taʼmirlandi. Rux zavodi sulfat kislota tsexi ishqorli suvlarini tozalash inshooti quyqa toʻplash xovuzi gidrohimoya qisimlari toʻliq taʼmirlandi.

Angren kon boshqarmasi “Koʻch-buloq” konining kimyoviy suv tozalash inshooti loyihasi ishlab chiqilmoqda va pudrachi tashkilotlarga qoʻyilgan shart va talablar koʻrib chiqilmoqda.

“Oʻzbekkoʻmirloyiha” tomonidan ishlab chiqilgan loyihani puxtalashtirish va amalga oshiruvchi pudratchi tashkilotlar jalb etish ishlari olib borilmoqda.

Optimallashtirilgan suv tozalash uskunalari mexanizmini xaridi yuzasidan tanlov eʼlon qilingan.

MILLIY MANFAATLARDAN KELIB CHIQQAN HOLDA UMUMBASHARIY MUAMMOLARGA YONDASHISH

Dasturning 79-maqsadda aholi salomatligi va genofondiga ziyon yetkazadigan mavjud ekologik muammolarni bartaraf etish ko‘zda tutilgan.

Uning 286-bandda atrof muhitga ta’siri xavfi yuqori daraja (I toifa)dagi obyektlarning ifloslantiruvchi manbalaridan avtomatik ravishda namunalar olish tizimini tatbiq etish uchun, “Yangi Angren IES” AJ va “Olmaliq KMK” AJ Mis eritish zavodining ifloslantiruvchi manbalariga namuna olish va tahlil qilish bo‘yicha avtomatik stantsiyalarini tajriba tariqasida o‘rnatilishi ko‘zda tutilmoqda.

Natijada ifloslantiruvchi manbalar tashlamalari ustidan avtomat nazorat tizimi yaratiladi, inson omilisiz monitoring amalga oshiriladi, qayd etilgan ifloslanish holatlarini o‘z vaqtida bartaraf etish choralari ko‘riladi.

2022 yil 24 fevraldan 5 martga qadar Davlat ekologiya qo‘mitasi mutahassislari “Olmaliq KMK” AJ Mis eritish zavodiga ustuvor ifloslantiruvchi manbalarida avtomat o‘lchov uskunalari o‘rnatish ishlarini bajarish maqsadida obyektlarni o‘rganish uchun tashrifi amalga oshirildi.

“Olmaliq KMK” AJ Mis eritish zavodi SK-4 sulfat kislota tsexiga SO₂, PM ingredientlarni tahlil qiluvchi 1 ta “Siemens” (Germaniya) avtomatik stantsiya o‘rnatildi va ma’lumotlarni ekologiya qo‘mitasining yagona geoaxborot bazasiga integratsiyasi qilindi.